

Решітко Н. І.

*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-611-2-13>

БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: ФІНАНСОВІ ВИКЛИКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Будівельна галузь України традиційно відіграє роль фундаментального рушія національної економіки, виступаючи потужним мультиплікатором для суміжних секторів, включаючи металургію, деревообробку, хімічну промисловість та транспортну логістику. В умовах повномасштабної військової агресії та подальшого переходу до фази активного відновлення, цей сектор набув критичного значення не лише як джерело формування валового внутрішнього продукту, а й як запорука соціальної стабільності та енергетичної безпеки держави. Аналіз поточної ситуації свідчить, що українська економіка у 2023 році демонструвала вищі темпи адаптації, ніж передбачали консервативні прогнози. За статистичними даними, реальний ВВП країни зріс на 5,3%, досягнувши номінального значення у понад 6,5 трлн грн [1, с. 38]. Цей позитивний тренд безпосередньо віддзеркалюється у будівельному секторі, де обсяги виконаних робіт у першому півріччі 2024 року зросли на 37,1% порівняно з аналогічним періодом попереднього року.

Проте, незважаючи на кількісні показники зростання, галузь стикається з глибокими структурними диспропорціями та системними викликами. Головним драйвером росту на сучасному етапі залишаються інженерні споруди, де приріст обсягів сягнув 46,1% [1, с. 41]. Це зумовлено нагальною потребою у відновленні транспортних артерій, мостів, енергетичних підстанцій та зведенні захисних об'єктів для критичної інфраструктури. Натомість житлове будівництво перебуває у стані відносної стагнації.

Еволюція будівельного ринку в умовах воєнного стану демонструє складну динаміку очікувань. Індекс очікувань ділової активності (ІОДА), розрахований Національним банком України, свідчить про те, що хоча бізнес адаптувався до мінливих умов, рівень оптимізму залишається помірним. Після зростання у першому кварталі 2023 року показники

стабілізувалися в межах нейтрального рівня (близько 50 пунктів), проте у другому кварталі 2024 року індикатор ділової впевненості у будівництві знизився до 40,9%. Це вказує на те, що підприємства галузі відчують тиск невизначеності щодо стабільності фінансування та доступності ресурсів.

Одним із найгостріших фінансових викликів для галузі є різке зростання собівартості будівництва на фоні обмеженого доступу до кредитних ресурсів та іноземних інвестицій. Основні чинники цього явища включають подорожчання енергоносіїв, логістичні ускладнення та дефіцит сировини [3, с. 14].

Ситуація ускладнюється руйнуванням внутрішніх виробничих ланцюгів. Втрата ключових промислових активів, таких як «Азовсталь» та Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча, призвела до дефіциту певних видів металопрокату, що змусило будівельні компанії переорієнтуватися на імпорт, підвищуючи валютні ризики та кінцеву ціну продукту. Загальні прямі збитки промисловості України та активів підприємств станом на кінець 2023 року оцінюються у 13,1 млрд доларів США [3, с. 11].

Фінансування відновлення потребує залучення колосальних обсягів зовнішнього капіталу. Потреби України у реконструкції протягом наступного десятиліття оцінюються Світовим банком у 524 млрд доларів США [3, с. 10]. Очевидно, що державний бюджет не спроможний самотійно покрити такі витрати, тому критичного значення набуває формування сприятливого інвестиційного клімату та розвиток механізмів державно-приватного партнерства. Незважаючи на воєнні дії, близько 70% опитаних іноземних компаній планують інвестувати в Україну, проте реалізація цих планів залежить від гарантій безпеки та прозорості регуляторного середовища [2, с. 5].

Людський капітал став лімітуючим фактором для темпів відновлення країни. Станом на 2024 рік понад 71% будівельних компаній заявляють про значний дефіцит кадрів [3, с. 25].

Цей дефіцит спровокував стрімке зростання заробітних плат, яке випереджає середні показники по економіці. У 2025 році темпи зростання зарплат у будівництві прискорилися до 25–30% щорічно. Конкуренція за працівників змушує роботодавців не лише підвищувати фінансову винагороду, а й інвестувати у професійне навчання та розвиток персоналу.

Для пом'якшення соціальних наслідків руйнування житлового фонду держава ініціювала програму «Відновлення», яка стала

найбільшим фінансовим інструментом підтримки населення у сфері будівництва.

Механізм функціонування програми базується на чіткому розподілі за категоріями пошкоджень та цільовому використанні коштів. Це забезпечує цільовий характер допомоги та стимулює внутрішній ринок будівельних послуг.

Загальний обсяг фінансування програми постійно адаптується до потреб. Наприкінці 2025 року уряд виділив додаткові 8,8 млрд грн з резервного фонду на житлові сертифікати, що підкреслює пріоритетність цього напрямку в державній політиці. Окрім прямої допомоги, сертифікати «Відновлення» можуть бути використані як перший внесок за програмою доступної іпотеки «Оселя», що створює синергію між різними механізмами державної підтримки [4, с. 433].

Відновлення будівельної галузі неможливе без системної модернізації законодавчої бази. Сучасний етап характеризується переходом до європейських стандартів проектування та будівництва, що є необхідною умовою для інтеграції в ринок ЄС та залучення міжнародного фінансування. Ключовим напрямком реформ є впровадження механізмів індикативного планування інвестиційних проєктів [5, с. 36]. Цей підхід дозволяє державі визначати стратегічні пріоритети та створювати стимули для приватного капіталу в тих секторах, які є критичними для національної безпеки та соціального розвитку.

Індикативне планування передбачає встановлення орієнтирів для інвесторів, надання податкових преференцій для проєктів у деокупованих регіонах та страхування воєнних ризиків. Важливу роль у цьому процесі відіграє регуляторно-правова база, яка повинна гарантувати захист прав власності та прозорість дозвільних процедур. Впровадження електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ) вже дозволило значно знизити корупційні ризики, забезпечивши публічний доступ до інформації про дозволи та стан будівництва.

Особлива увага приділяється відновленню промислової інфраструктури, яка зазнала системного впливу через фінансові та інституційні канали. Руїнування енергетичних вузлів (збитки оцінюються у 14,6 млрд доларів) та металургійних гігантів вимагає не просто відбудови старих потужностей, а створення нових, енергоефективних та екологічно безпечних виробництв. Це відкриває вікно можливостей для залучення «зелених» інвестицій та впровадження

технологій декарбонізації, що відповідає цілям Європейського зеленого курсу [2, с. 11].

Принцип “Build Back Better” (відбудувати краще, ніж було) стає основоположним для архітектури відновлення України. Це передбачає не лише механічне відтворення зруйнованого, а й якісну трансформацію життєвого середовища. Одним із ключових інструментів такої трансформації є технології інформаційного моделювання будівель (BIM). Впровадження BIM дозволяє створювати цифрові двійники об'єктів, що забезпечує точність проектування, оптимізацію витрат матеріалів та ефективне управління будівлею протягом усього її життєвого циклу [4, с. 431].

Цифровізація будівництва в Україні підтримується розвитком ІТ-сектору, який пропонує рішення для складних інженерних та архітектурних задач. Використання геоінформаційних систем (ГІС) для моніторингу руйнувань та планування територій дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення на рівні територіальних громад.

Іншим важливим вектором є інтеграція принципів циклічної (циркулярної) економіки. Враховуючи, що війна спричинила накопичення мільйонів тонн будівельного сміття від зруйнованих будівель, розвиток технологій переробки та повторного використання цих матеріалів стає критичним. Це дозволяє не лише вирішити екологічну проблему, а й створити нові джерела дешевої сировини (бетонної крихти, металевого брухту), що знижує залежність від імпорту та дефіцитних внутрішніх ресурсів [4, с. 435].

Для забезпечення ефективного відновлення державна політика має зосереджуватися на ключових напрямках: стимулювання інвестицій через страхування воєнних ризиків і розвиток державно-приватного партнерства; подолання дефіциту кадрів шляхом перекваліфікації, розвитку дуальної освіти та повернення фахівців; цифрова трансформація будівництва із впровадженням BIM-технологій для підвищення прозорості та ефективності; а також екологізація галузі через принципи «зеленого» будівництва та енергоефективності.

Таким чином, будівельна галузь стає не лише інструментом відновлення, а й драйвером формування сучасної, технологічної та інвестиційно привабливої економіки України. Вирішальне значення має координація дій держави, бізнесу та міжнародних партнерів [2, с. 12].

Література:

1. Гончарук А. Новий підхід до управління ефективністю у промисловості України. *Економіка України*. 2006. № 11. С. 36–46.
2. Крилова І. Регуляторно-правова база та ключові аспекти відновлення інвестиційної активності в будівельному секторі. *Публічне управління та політика*. 2025. № 5 (9). С. 1–15.
3. Загорна В., Бідюк Д. Вплив руйнування промислової інфраструктури України на міжнародне співробітництво та інвестиційну. *Публічне управління та політика*. 2025. № 10 (14). С. 11–28.
4. Шевченко Т., Янну Б., Сайдені М. “Build Back Better” для понівеченої війною України: подвійні стратегії інтеграції циркулярності у післякатастрофічне відновлення. *Праці дизайнерського товариства*. 2023. Т. 3. С. 431–440.
5. Ляшук О. Правове регулювання індикативного планування інвестиційних проектів. *Журнал інновацій та правової науки*. 2023. № 9 (2). С. 35–45.